

Koorona Brainstorm

Alternatieven

voor de

Koorrepetitie

Overzicht

Inleiding

Hans Primusz

Waarom?

Brainstorm

A. Tips 'van thuis uit'

1. Online: Live met dirigent

1.1. Wat kan je online doen?

1.2. Welke tools?

2. Offline: op eigen houtje repeteren

2.1. Partituren in PDF of papier

2.2. Partituren beluisteren (oefenbestanden)

2.3. Andere oefeningen

2.4. Hoe koorleden motiveren, bij gebrek aan een meer dwingende live repetitie?

3. Speciale doelgroepen

3.1. Kinderen

3.2. Senioren of minder technisch aangelegden

B. Tips 'fysiek samen zingen', onder coronawaarden

Maak je eigen succesformule

Links

Inleiding

De koorwereld heeft zich afgelopen maanden bezig gehouden met het maken van virtuele koren, wat een leuke verrijking was (link afbeelding: <https://youtu.be/mlgZk09n8qw>). Natuurlijk kan niets tippen aan fysiek samen zingen en repeteren – iets waar we allemaal aan toe zijn – maar ik ben ervan overtuigd dat er heel wat andere manieren bestaan om een concert voor te bereiden. 400 koorliefhebbers

– van dirigenten tot zangers – namen op één of andere manier deel aan de Online Koorona Brainstorm. We deelden ideeën en ervaringen over hoe je als koor toch verder kan repeteren.

Hans Primusz

Ik ben Hans Primusz: zanger, muzikant, dirigent en arrangeur van pop-upkoren. Ik ben niet verbonden aan een koor, maar creëer koren in alle mogelijke maten en vormen die enkel voor een tijdelijk project opduiken.

De afgelopen jaren heb ik hele leuke dingen mogen doen. Hoogtepunten waren een concert met K's Choice en 600-koppig koor waarmee we voor de [Winter in Antwerpen](#) voor 10000 uitgeregende mensen hebben gezongen. En met “[in Koor](#)” heb ik na 10 jaar een feesteditie achter de rug (link afbeelding:

<https://youtu.be/aw0jBAvu7Bw>). [Bart Peeters](#) was daar één van de artiesten en vervolgens nodigde die ons uit om ook op zijn concerten in de Lotto Arena mee te zingen. Maar zingen met kleine groepen kan even leuk zijn. Zo ben ik bijvoorbeeld aan het touren met een pop-upkooi in kerken voor locatietheater van [Studio Orka](#). Meer info via www.hansprimusz.be.

Waarom?

We worden nu gedwongen om creatief om te gaan met deze situatie. Misschien zijn we zelfs verplicht om het anders aan te pakken zolang er geen vaccin bestaat of wanneer er een tweede golf komt. Wat mij drijft om hier nu in te investeren, is dat we nieuwe middelen om te repeteren, ook nog in de toekomst kunnen gebruiken. Dus ook wanneer we terug samen mogen zingen zoals vroeger kunnen deze blijvend een meerwaarde zijn voor je koor, bv. als je op een bepaald moment een versnelling hoger wil gaan.

Brainstorm

Tips 'van thuis uit'

1. Online: Live met dirigent

1.1. Wat kan je online doen?

We gaan hierbij uit van een repetitie waar de dirigent in beeld is.

- De begeleiding spelen, een stem zingen en het koor laten meezingen, maar zonder dat hun microfoon aanstaat. Vanwege vertraging over het internet lukt dit namelijk niet.
- Dirigeren bij vooraf opgenomen begeleiding of kooropname bv. op YouTube. Zo kan het koor ook thuis meezingen.
- Repeteer je per stemgroep, durf je het misschien aan om mensen van thuis uit eens iets voor te laten zingen. Instrumentaal begeleiden van 'de andere kant' is dan wel niet mogelijk. De persoon kan zelf een opname opzetten en meezingen, maar a capella is meer realistisch voor korte fragmenten.
- Uitleg bij de partituren, aanduiden van alle gevaren:
  - o Ritmische moeilijkheden
  - o Melodische moeilijkheden
  - o Klankkleur
  - o Dynamiek
  - o Betekenis tekst
  - o Performance: hoe gaan we er staan, choreografische accenten, klappen
  - o Misschien is er geen druk om een concert voor te bereiden: dan kan een dirigent misschien eens basis notenleer geven om beter een partituur te volgen. Of er kan eens een workshop zangtechniek gegeven worden.
- Voorzingen of -spelen van zangpartijen
  - o Met dezelfde opmerkingen, maar dan moet je deze wel herhalen voor alle stemmen, dus efficiënter om dit al apart gedaan te hebben.
  - o Keer de rollen om en vraag de koorleden of ze de genoteerde en gedrukte aanwijzingen kunnen horen wanneer jij voorzingt. Zo wordt het koor hier bewust van.
- Doe een fysieke opwarming of leer bewegingen aan voor de camera.
- Iedereen motiveren om de repetitie helemaal te volgen door extra's te beloven/te doen aan het einde:
  - o Geef een concertje, zing een lied voor het koor.
  - o Een verrassing/aankondiging doen.
  - o Speel een spel: breng zo snel mogelijk een voorwerp voor de camera dat verband houdt met jou, het liedje, met de jarige... dat begint met de letter..... (pim pam pet). Herken de stem van een collega (op voorhand stuurt iemand audiobestand). Doe een Quiz met Kahoot. Praat gewoon eens bij, doe een babbel.

1.2. Welke tools?

Online live of synchroon samen zingen is zo goed als onmogelijk. Door 'vertraging op de lijn' klinkt alles door elkaar. Bijvoorbeeld:

https://syndicatie.vrt.be/play/hln/md-ast-711c3cd8-8a33-41c3-b1d4-573403f07a1c?fbclid=IwAR20x9bHcoOOSnFCIzi32B30Dap88bX14OV3phiZK_V3Aq610DwnYThqFM

→ Jamkazam en Jamulus

- Tools om toch live én samen synchroon te zingen.
- Wegens heel technisch voor weinigen weggelegd: iedereen heeft interface nodig en bedraad internet.
- Werkt beter met kleine dan grote groepen.
- Voorbeeld: <https://www.youtube.com/watch?v=4VyGqtVoCF8>

→ Zoom

- Je kan met elkaar praten.
- Tot 100 personen
- Max 40 minuten bij gratis versie, je kan wel afspreken om dan te pauzeren en op bepaald uur gewoon opnieuw in te loggen.
- Chatbox
- Je kan een repetitie opnemen, maar is dan wel een bestand (met bepaalde grootte) om te verspreiden dus minder handig.
- Geen account nodig van leden (link kan je vooraf aanmaken), app installeren maakt het wel stabiel.
- Schermdelen is handig om dingen aan te wijzen.
- Grote voordeel van Zoom zijn de geavanceerdere geluidsinstellingen. Bij vergadertools wordt zacht achtergrondgeluid automatisch weggefilterd. Bij Zoom kan je dit uitschakelen. Dit is handig omdat zachte lange tonen of een uitklinkende piano als 'ruis' herkend kan worden...

→ Youtube live

- Meer éénrichtingsverkeer omdat enkel dirigent in beeld is.
- Er is wel een chatbox om vragen te stellen of te antwoorden.
- Je kan de repetitie indien gewenst online houden, iedereen die de link heeft kan dan kijken.
- Geen account nodig van leden (link kan je vooraf aanmaken), geen software dus heel makkelijk voor de koorleden.
- Je kan de video achteraf bewerken, je knipt bijvoorbeeld de eerste vijf minuten eraf omdat het nog niet echt begonnen was. Youtube maakt dan zelf een nieuwe link waarmee de leden de repetitie kunnen herbeleven of inhalen.
- Geen schermdelen mogelijk

→ Messenger Room NIEUW

- Tot 50 personen zonder tijdslimiet!
- Je kan met elkaar praten.
- Geen account nodig van leden (link kan je vooraf aanmaken), werkt niet op Safari voor Mac. Werkt ook via Messenger app.
- Geen schermdelen mogelijk

→ *Facebook live binnen een besloten groep*

- Te vergelijken van mogelijkheden en beperkingen met Youtube live.
- Iedereen moet wel in de Facebookgroep zitten, maar als dat is, is dit nog toegankelijker platform dan youtube. Je moet namelijk zelfs niet de link van de repetitie gaan zoeken, je gaat gewoon naar je Facebookgroep op het afgesproken tijdstip.
- Geen schermdelen mogelijk

→ *Microsoft Teams*

- Je kan met elkaar praten.
- Er is geen tijdslimiet.
- Chatbox
- Account is nodig.
- Schermdelen is mogelijk.

→ *Google meet*

→ *Webex*

2. Offline: op eigen houtje repeteren

2.1. Partituren in pdf of papier

Je kan kiezen om alle gevaren (moeilijkheden, klankkleur...) vooraf op de partituur te zetten en dit zo aan de koorleden te bezorgen.

2.2. Partituren beluisteren

→ *MIDI-geluid of ingespeeld (enkel audio)*

- Makkelijkst indien door de maker geconverteerd naar mp3: zo kan de gebruiker dit op elke app afspelen.
- Zeer correct ritme en toonhoogte, maar geen tekst en interpretatie.
- Apps om Midi bestanden te beluisteren: Learn my part, Note Worthy Player
- Voor klassieke muziek zijn soms gratis MIDI-oefenbestanden te vinden: www.koorpartij-oefening.nl, www.choralia.net, www.cyberbass.com

→ *MIDI-geluid (met beeld)*

- Je kan met Sibelius (Finale weet ik niet) een video genereren. Zoals bij een karaokefilmpje volgt een streepje de partituur. Je kan hierbij ook één stem laten zien en horen.
- Als MIDI of XML-bestand kunnen koorleden de partituur ook zelf importeren in Finale Notepad of MuseScore (gratis).
- Zeer correct ritme en toonhoogte, maar geen tekst en interpretatie.
- Sheet Music Scanner is een (betalende) app voor iPhone waarmee je een pdf kan afspelen zoals een MIDI-bestand. Je kan ook een mp3 genereren.

→ *Ingezongen oefenbestanden (mp3)*

- Je kan ook (tekst) oefenen door passief te luisteren zonder partituur, bv in de auto, tijdens het strijken...
- Je hoort ook beter de nuances (alle aandachtspunten)
- Je kan oefenen met jouw partij, maar ook bestanden genereren met alle stemmen samen, enkel de begeleiding of alles behalve jouw partij
- Vrouwenpartijen best door vrouw en mannenpartijen best door man. Tijdens repetities kan je meteen corrigeren, maar zelfs bij goede zangers duikt soms onzekerheid op over welk octaaf ze nu moeten zingen wanneer iemand van het andere geslacht voorzingt.
- Je kan deze bestanden online beschikbaar maken, bv in een Dropbox map (gebruiker kan de bestanden ook downloaden), Soundcloud... (geen software nodig als luisteraar), Choirplayer: app waarop je partituren met oefenbestanden kan kopen, Rehearse: (betalende) app waarop de beheerder van het koor oefenbestanden en partituren kan plaatsen.
- Als je op voorhand inschat dat een liedje heel moeilijk is, kan je ervoor kiezen om het al trager op te nemen. Je kan ook een moeilijk fragment op het einde van het liedje nog eens apart traag voorzingen.
- Wanneer je als gebruiker een liedje ontvangt in het normale tempo, maar je wil het toch graag trager beluisteren, zijn er tools om de afspeelsnelheid aan te passen: VLC, Windows Media Player (wel software nodig dan), The amazing slow downer, Transcribe...
- Oefenbestanden opnemen kan met gratis tools als Garageband (Mac) en Audacity
- Heb je interesse om jouw partituren te laten inzingen door mijn team? Contacteer helga@primusz.be voor meer informatie. Op maat ingezongen bestanden zijn prijzig, al kan je er heel wat instudeertijd/repetities mee uitsparen. Als ze goed gebruikt worden, kunnen ze dus een grote meerwaarde zijn.

→ *Ingezongen oefenbestanden (video)*

- Je kan als dirigent elk ingezongen oefenbestand ook nog eens gaan dirigeren
- Naast downloadbare bestanden, kan je de video ook online beschikbaar maken op YouTube.
- Hier geldt hetzelfde als bij de ingezongen bestanden. Ofwel vooraf traag opnemen. Ofwel door de gebruiker de snelheid zelf aanpassen met dezelfde tools. Voor video komt er ook nog YouTube bij, waar je ook zelf de snelheid kan aanpassen.
- XML-bestand (dat is een universeel muziekbestand dat je kan genereren uit Sibelius en Finale en dus ook in beide programma's kan openen) kan je ook importeren in MuseScore (een gratis muzieknotatieprogramma) en dan op verschillende snelheden afspelen.

2.3. Andere oefeningen

- Bezorg je koorleden een inzingoefening (filmpje of audio), bijvoorbeeld als opwarmer om een bepaald lied te studeren.
- Om het oefenen te motiveren kan je als doel stellen om met heel het koor (maar individueel) een opname te maken van een ingestudeerd lied zodat je al eens kan horen hoe het al klinkt met jouw koor, hoever je al staat. De beheerder voegt dan alle opnames samen tot één groot koor. Apps waarmee je dit kan doen zijn Bandlab of Soundtrap.
- Mule is een (betalende) app om jezelf op te nemen bij een instrumentale begeleiding, het kan ook met meerdere personen. Het is leuk en interessant (als tussendoortje) om jezelf eens te horen zingen, hoe je klinkt. Het is minder geschikt voor koor omdat je enkel kan kiezen tussen begeleidingen van de app (je bent afhankelijk van toonsoort en structuur).
- Schakel eens een zangcoach in die opnames maakt voor je koor. Laat deze bijvoorbeeld filmpjes maken van moeilijke passages waarbij deze extra tips/oefeningen/howto kan geven.

2.4. Hoe koorleden motiveren, bij gebrek aan een meer dwingende live repetitie?

- Vergeet het sociale aspect van koorzingen niet uit het oog en probeer hier een antwoord op te bieden.
- Stel een werkgroep/delegatie aan die zich bezighoudt met online verbinding.
- Voorbeelden vind je al deels terug in voorgaande tips: in hoofdstuk 1.1 wat kan je online doen? Staan al ideeën om tijdens je online repetitie in te lassen van een babbelmoment tot een spel spelen. Maar ook buiten de online repetitie kunnen activiteiten georganiseerd worden.
- Als je weinig motivatie ervaart bij het zelfstandig oefenen, kan het sociale aspect ondersteunen een oplossing zijn. Ook een doel stellen zoals bijvoorbeeld in 2.3 beschreven: een kooropname samenstellen van opnames van alle koorleden individueel.

3. Speciale doelgroepen

3.3. Kinderen

- Coronafilmpjes van Koor & Stem kan je gebruiken om je koor iets extra te leren: https://www.youtube.com/playlist?list=PL2VPMCT-F3yt11_eF6k1YvwNwLQDJK8KP. Tips voor dirigenten en koorzangers, maar vooral een aantal liedjes voor kinderen die aangeleerd worden door topcoaches. Kinderen zijn een doelgroep waar misschien minder makkelijk verbinding mee te maken is. Als je één van deze liedjes kiest, kan je vragen aan je kinderkoor om dit thuis te leren tegen de volgende (mogelijke) repetitie.
- Dirigenten van kinderkoren gaven in de brainstorm aan dat het meestal wel lukt om kinderen geïnteresseerd en stil voor de camera te krijgen. Zeker proberen dus!
- Ook het zelf maken van filmpjes voor hen werkt.

3.4. Senioren of minder technisch aangelegden

- Praatbox is een veel gebruikte tool door senioren om te communiceren met elkaar omdat je geen e-mail of account hoeft te hebben.
- Zoek naar de meest eenvoudige tools van deze brainstorm. Misschien lukt bijvoorbeeld een Youtube live omdat men daarvoor enkel op een link moet klikken op het afgesproken uur.
- Oefenbestanden fysiek verdelen door ze op een cd-rom te branden. Ik doe dit zelf voor het project www.jongvanhart.be en het werkt fantastisch!
- Een muziektherapeut uit de Online Koorona Brainstorm zingt dagelijks met een mondmasker bij mensen met dementie. Niet ideaal om voor de hand liggende redenen, maar het went en is beter dan niets.

Tips 'fysiek samen zingen', onder coronavorwaarden

Onderstaande ideeën zijn bij het schrijven van dit verslag niet toegelaten, maar je kan ze toetsen aan de regels die op dit moment gelden en gebruiken om de kwaliteit van repeteren te verbeteren.

- Ga repeteren in een grote ruimte met een hoog plafond (veel m³ lucht per persoon)
  - o Kerk, sporthal, aula, lege concertzaal
  - o Buiten: akoestisch moeilijker, dus eventueel gedeeltelijk beschut zoals onder een afdak, grote partytent, naar de muur toezingen zodat het geluid reflecteert. Voorbeelden: kiosk, voetbalstadium, speelplaats school, bos
- Zangers op één lijn of cirkel zingend naar dezelfde kant.
- Per stemgroep repeteren. Dit heeft natuurlijk het nadeel dat stemmen niet van elkaar kunnen leren, maar je kan er toch al een heel eind mee vooruit. De aanwezige stem(men) repeteren intensiever.
- Van elke stemgroep enkele mensen kan een volgende interessante stap zijn!
- Dirigent op voldoende afstand van zangers of plexiglas scherm voor dirigent zodat mondbewegingen wel te zien zijn voor leden. Een goedkoper alternatief voor een plexiglas scherm is een transparante roll-up banner.
- Zingen met mondmasker is even vervelend als praten met een mondmasker, maar waarom niet gebruiken als je op die manier samen mag repeteren? Materiaal van het mondmasker kan mee het comfort bepalen. Mondmasker met transparant venster (voor doven) behoort ook tot de opties.
- Vroeger heb je misschien repetities opgenomen met smartphone of dictafoon. Al te vaak maken zangers al opnames vanaf de eerste poging van een nieuw stuk. Zo neem je al snel een fragment met fouten op. De dirigent kan aangeven wanneer je iets voor de laatste keer doorzingt zodat je het kan opnemen, eventueel voorafgegaan door de belangrijkste aandachtspunten.

Maak je eigen succesformule

Je MOET een mix zoeken van tools die voor jouw koor werkt. Ik geef een voorbeeld aan de hand van ideeën uit dit document.

Ingezongen oefenbestanden zijn dé manier om een aantal repetities te vervangen, maar het koor verliest de motivatie als je ze enkel hiermee aan hun lot overlaat. Je kan oefenbestanden bijvoorbeeld combineren met een babbelsessie via Zoom om de sociale contacten te onderhouden én een streefdatum waarop iedereen thuis een opname inzingt via Bandlab waarmee je het resultaat in koor kan horen.

Vergeet naast alle alternatieve oefenmogelijkheden dus ook het sociale aspect van in koor zingen niet en probeer ook daar een creatief antwoord op te bieden.

Links

Wil je nog ervaringen delen of heb je een vraag? Dit kan in de koor community op Facebook: <https://www.facebook.com/groups/jezingtineenkoorals/>.

Je mag hier ook andere dingen posten. Zo vind je mensen die een koor zoeken, filmpjes van virtuele koren, concerten...

Als je me persoonlijk wil volgen, kan dat via mijn Facebookpagina:

<https://www.facebook.com/primusz/>